

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2538 เรื่อง หลักเกณฑ์การขอผ่อนผันการดำเนินการตามข้อสังเกตตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ กรณีการตั้งชุมชน สถานที่ราชการ และการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A

โดยหลักเกณฑ์การกำหนดพื้นที่ ที่ควรได้รับการผ่อนผันให้มีการอาศัยและ/หรือใช้พื้นที่ได้นั้น ในการพิสูจน์ว่าชุมชนหรือหมู่บ้านได้ครอบครองเป็นการถาวร หรือได้จัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย ให้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ด้วยว่า ต้องเน้นกรณีที่สามารถพิสูจน์โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลาของแต่ละพื้นที่ และเอกสารหลักฐานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ประกอบได้ว่า ชุมชนหรือราษฎรได้ครอบครองพื้นที่ดังกล่าว

อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

จากมติคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2523 เรื่อง ขอผ่อนผันใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A เพื่อการก่อสร้างทางเพื่อความมั่นคง "ต่อไปจะไม่อนุมัติให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A อีกไม่ว่ากรณีใด" และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2539 ข้อแก้ไขมติคณะรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการจัดตั้งค่ายลูกเสือ จังหวัด เชียงรายว่า "ให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2532 โดยเคร่งครัด"

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 เรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคตะวันออก ภาคกลาง และลุ่มน้ำป่าสัก และการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนอื่นๆ (ลุ่มน้ำชายแดน) ในกรณีที่มีการตั้งชุมชน สถานที่ราชการ หรือราษฎรได้ครอบครองพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A อยู่เป็นการถาวรแล้ว ควรจะได้พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรการเพื่อกำหนดเป็นพื้นที่ผ่อนผัน ให้มีการใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A เพื่อการดังกล่าว ได้อย่างเหมาะสม จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรการ ดังนี้

หลักเกณฑ์การกำหนดพื้นที่ที่ควรได้รับการผ่อนผันให้มีการอยู่อาศัยและ/หรือใช้พื้นที่ได้ มีดังนี้

1. ชุมชนหรือหมู่บ้านที่พิสูจน์ได้ว่า มีการครอบครองเป็นการถาวรหรือได้จัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะมีมติเห็นชอบกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ ทั้งนี้ต้องสามารถพิสูจน์โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลาของแต่ละพื้นที่ และเอกสารหลักฐานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ประกอบได้ว่า ชุมชนหรือราษฎรได้ครอบครองพื้นที่ดังกล่าวอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
2. ชุมชนหรือหมู่บ้านที่สามารถพิสูจน์โดยการศึกษาและตรวจสอบทางวิชาการได้ว่า ลักษณะของชุมชนและกิจกรรมเกี่ยวเนื่อง **ไม่ก่อให้เกิด** ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด
3. ชุมชนหรือหมู่บ้านที่สามารถพิสูจน์โดยการศึกษาและตรวจสอบทางวิชาการได้ว่า **ก่อให้เกิด**ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด แต่ไม่สามารถจัดหาพื้นที่รองรับเพื่อการอพยพที่เหมาะสมกว่าที่ตั้งเดิมได้

เงื่อนไขการกำหนดเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการผ่อนผัน ได้แก่

1. กรณีการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน **ไม่ก่อ**ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด และมีขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านเท่ากับขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านโดยเฉลี่ยของชุมชนนั้นอยู่แล้ว ไม่ควรให้มีการนำหมู่บ้านและ/หรือครัวเรือนอื่นเข้ามาผนวก รวมทั้งควรจำกัดขนาดของพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้เท่ากับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. กรณีการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน **ไม่ก่อ**ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด และมีขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านเล็กกว่า 20 ครัวเรือน สามารถให้มีการนำหมู่บ้านและ/หรือครัวเรือนอื่นเข้ามาผนวกได้ แต่รวมขนาดหมู่บ้านและ/หรือครัวเรือนทั้งหมดแล้วต้องไม่เกินขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านโดยเฉลี่ยของชุมชน
3. กรณีการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน **ก่อ**ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนด แต่ไม่สามารถจัดหาพื้นที่รองรับเพื่อการอพยพที่เหมาะสมกว่าพื้นที่เดิมได้ ให้ดำเนินการตามมาตรการดำเนินการในการจัดการพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผันพื้นที่ กำหนดไว้ตามข้อ 1.1 - 1.3

มาตรการดำเนินการในการจัดการพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผันและพื้นที่ที่ต้องมีการอพยพ

1. สำหรับชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนผันให้ตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ได้ ควรจะต้องดำเนินการตามมาตรการ ดังนี้

1.1 มาตรการการควบคุมจำนวนประชากรและส่งเสริมคุณภาพชีวิต

1. ควบคุมการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และกำหนดแนวเขตพื้นที่ตั้งชุมชน โดยเตรียมการหาอาชีพใหม่ ซึ่งไม่เป็นหารบกรุกทำลายป่า เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น
2. ส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามความเหมาะสมเพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.2 มาตรการการควบคุมและส่งเสริมการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ

1. การควบคุมพื้นที่ทำกิน โดยการติดตามตรวจสอบการใช้พื้นที่ทำกินไม่ให้ขยายหรือบกรุกออกไปจากพื้นที่เดิมที่ได้กำหนดแนวเขตไว้
2. การวางแผนการใช้ที่ดิน การจัดทำมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำและระบบวนเกษตร
3. การอนุรักษ์ที่ดินทำกินและการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนดำเนินการในด้านการอนุรักษ์โดยการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ และการส่งเสริมการปลูกป่า

1.3 มาตรการการควบคุมรักษาป่าที่ยังไม่ถูกรบกวน และ/หรือครอบครองเป็นการถาวร

1. การกำหนดแนวเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ส่วนที่ยังไม่ถูกรุกและ/หรือครอบครองเป็นการถาวร
2. การป้องกัน ไฟป่าและการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกเข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ A ที่ยังไม่ถูกรุกและ/หรือครอบครองเป็นการถาวร

3. การบำรุงรักษาป่าและฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A

2. กรณีพื้นที่ที่ไม่ได้รับการผ่อนผันและจำเป็นต้องอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ มีวิธีการและขั้นตอนปฏิบัติในการอพยพราษฎร และการจัดเตรียมพื้นที่รองรับ ดังนี้

2.1 วิธีการและขั้นตอนปฏิบัติในการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

1. การอพยพเคลื่อนย้ายประชากรออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A โดย

- การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่กระจัดกระจายเป็นบริเวณกว้างไปรวมกันเพื่อจัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านใหม่ตามเงื่อนไข เพื่ออำนวยความสะดวกพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการสิ่งแวดล้อม
- การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่กระจัดกระจายเป็นบริเวณกว้างเข้ากับชุมชนหรือหมู่บ้านขนาดใหญ่ (มีขนาด 20 หลังคาเรือนขึ้นไป แต่รวมกันแล้วขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านจะต้องไม่ใหญ่กว่าขนาดของชุมชนหรือหมู่บ้านโดยเฉลี่ยของชุมชน)
- การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนหรือหมู่บ้านจากที่ตั้งเดิม ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ไปยังพื้นที่รองรับที่มีความเหมาะสมกว่า

2. ขั้นตอนการปฏิบัติในการอพยพเคลื่อนย้าย และการจัดเตรียมพื้นที่รองรับควรพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่รองรับ ซึ่งควรเป็นพื้นที่ที่มีคุณสมบัติทางกายภาพที่ดี เหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม ให้ผลผลิตดี ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง หากจำเป็นต้องลงทุนในการปรับปรุงและจัดทำมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำก็สามารถทำได้โดยใช้เงินทุนที่ไม่มากนักสำหรับการพิจารณาการจัดเตรียมพื้นที่รองรับ สามารถพิจารณาออกเป็น 2 ประเภทตามลำดับก่อนหลัง คือ พื้นที่รองรับนอกเขตป่าอนุรักษ์ และพื้นที่รองรับในเขตป่าอนุรักษ์

1) พื้นที่รองรับนอกเขตป่าอนุรักษ์ ควรเป็นพื้นที่ที่ไม่ติดอยู่ในพื้นที่ ต่อไปนี้

- อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ (พื้นที่โซน C หักออกด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2 อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า)
- พื้นที่ที่มีการออกเอกสารสิทธิหรือเป็นพื้นที่กั้นออกตามมติคณะกรรมการพัฒนาที่ดินให้จำแนกออกจากป่าไม้ถาวรเพื่อให้ราษฎรเข้าทำกินหรือเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2) พื้นที่รองรับในเขตป่าอนุรักษ์ ควรพิจารณาตามลำดับความสำคัญในการอนุรักษ์ โดยให้มีการใช้ประโยชน์ก่อนหลังตามลำดับ ดังนี้

- พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ (พื้นที่โซน C หักออกด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2 อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า)
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1B
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A กรณีได้รับการผ่อนผันให้ตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ต่อไปได้ แต่จำเป็นต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปรวมกลุ่มกับชุมชนหรือหมู่บ้านอื่นที่อยู่ภายในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้
- พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1B หรือ 1A ที่ซ้อนทับกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และ/หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า